

Z ZELENIH KOVČKOM NA POT. KAKO ORGANIZIRATI POTOVANJE NA TRAJNOSTEN NAČIN?

LAZAR PAVIĆ, TINA CVAHTE OJSTERŠEK

Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko, Celje, Slovenija
lazar.pavic@um.si, tina.cvahte@um.si

Turistične aktivnosti posameznikov so pogosto zaznamovane z netrajnostnim obnašanjem ali pomanjkanjem zavedanja o vplivu potovanj na okolje, družbo in ekonomijo. Posledično poglavje predstavlja dejavnike odločitve o potovanjih in načine, kako potovanja ter mobilnost znotraj njih narediti bolj trajnostna. Osredotoča se na organizacijo potovanj in vpliv motivacije ter odločitve na to. Motivacija za potovanje se raziskuje skozi štiri skupine motivov: fizične, kulturne, medosebne in statusne. Raziskuje se tudi izbor destinacije, ki ga določajo različni dejavniki in pomembnost razumevanja tega procesa. Mobilnost ima v turizmu velik vpliv na okolje, pri čemer je letalski promet najbolj obremenjujoč. Različne oblike prevoza imajo različne okoljske vplive, kar je pomembno za trajnostna potovanja. Pri individualni organizaciji potovanj se priporoča razmišljanje o izbiri destinacije, načina prevoza, vremenskih razmerah, trajanju potovanja, nastanitvi, financah, in realnosti informacij o destinaciji. Mobilnost na destinaciji je ključnega pomena, saj lahko turistični obiski obremenjujejo okolje. Trajnostni načini transporta, kot so hoja, kolesarjenje in javni prevoz, so priporočljivi za zmanjšanje okoljskih vplivov in omogočajo bolj avtentične turistične izkušnje.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fl.1.2025.6](https://doi.org/10.18690/um.fl.1.2025.6)

ISBN
978-961-286-969-4

Ključne besede:
turizem,
trajnost,
mobilnost,
motivacija za potovanja,
proces odločanja



Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fl.1.2025.6](https://doi.org/10.18690/um.fl.1.2025.6)

ISBN
978-961-286-969-4

Keywords:

tourism,
sustainability,
mobility,
motivation for travel,
decision making process

HOW TO ORGANIZE SUSTAINABLE INDIVIDUAL TRAVELS?

LAZAR PAVIĆ, TINA CVAHTE OJSTERŠEK

University of Maribor, Faculty of Logistics, Celje, Slovenia
lazar.pavic@um.si, tina.cvahte@um.si

Tourists' activities are often marked by unsustainable behavior or a lack of awareness of the impact of travel on the environment, society, and economic consequences. Based on this, the chapter presents factors influencing travel decisions and ways to make travel and mobility within them more sustainable. It focuses on trip organization and the influence of motivation and decision-making on it. Travel motivation is explored through four groups of motives: physical, cultural, interpersonal, and status. The selection of a destination, determined by various factors, is also examined, emphasizing the importance of understanding this process. Mobility in tourism has a significant impact on the environment, with air travel being the most burdensome. Different forms of transportation have different environmental impacts, which is crucial for sustainable travel. When individually organizing trips, considering destination choice, mode of transportation, weather conditions, duration of travel, accommodation, finances, and the reality of destination information is recommended. Mobility at the destination is crucial as tourist visits can burden the environment. Sustainable transportation modes such as walking, cycling, and public transport are recommended to reduce environmental impacts and enable more authentic tourist experiences.



1 Uvod

Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje potovanje kot »premikanje iz kraja v kraj zlasti s prevoznim sredstvom« ("Potovanje," 2023). Gre za krožni proces, saj je obvezni del potovanja tudi vrnitev v domači kraj bivanja (domicil). Potovanje lahko samo po sebi predstavlja cilj oziroma realizacijo želje po posamezni aktivnosti, s katero dosežemo različne potrebe, ki jih ni mogoče zadovoljiti v kraju stalnega bivanja.

Organizacija potovanj šteje v širše področje potovalne dejavnosti, ki jo lahko opredelimo kot »dejavnost organizatorjev potovanj, potovalnih agencij in drugih, s potovanji povezanih dejavnosti, kot je denimo turistično vodenje (Nemec Rudež, 2013). V tem kontekstu na organizacijo potovanj gledamo kot na gospodarsko dejavnost, ki zajema delovanje večjega števila različnih gospodarskih subjektov, ki svojim strankam (turistom) zagotavljajo nabor različnih storitev.

V tem poglavju se bomo osredotočili na organizacijo potovanj iz zornega kota posameznika. Torej, fokus poglavja bo na individualnih načinih organizacije potovanj in vnašanjem trajnostnih praks v posamezne faze organizacije potovanja posameznika. Nekatere izmed opredelitev, ki jih bomo predstavili v tem poglavju, lahko veljajo tudi za organizacijo potovanj iz gospodarskega zornega kota.

2 Motivacija za potovanja in odločitev o potovanju

Ugotavljanje motivacije za potovanje dejansko predstavlja ugotavljanje razlogov (motivov) obnašanja v procesu odločanja o izbiri destinacije potovanja, kar po drugi strani vedno zajema obnašanje z določenim razlogom. Razlog za določen način obnašanja predstavljajo nezadovoljene potrebe ali želje. Schiffman in Kanuk (2004) sta pripravila model motivacijskega procesa, ki se smiselno lahko uporabi tudi na področju motivacije za potovanja. Po tem modelu nezadovoljene potrebe, želje in pričakovanja povzročajo nestrpnost in željo po akciji. Pomembna dejavnika, ki vplivata na način obnašanja oziroma odločitev o potovanju, sta zagotovo predhodno učenje in razmišljanje.

Đeri (2009) navaja štiri skupine motivov za potovanja:

- fizični motivi, ki zajemajo fizični počitek, športne aktivnosti in morebitne medicinske tretmaje, katerih cilj je izboljšanje fizičnega stanja in telesnega zdravja posameznika;
- kulturni motivi, ki v prvi plan postavljajo željo posameznika za potovanje z namenom spoznavanja drugih držav, kulturne dediščine, umetnosti, glasbe itd.;
- medosebni motivi, z razlogom obiska družine ali prijateljev ali spremembe vsakdanjega okolja, kar pogosto zajema pobeg od družine, prijateljev, kolegov, poslovnih stikov, pobeg od monotonije vsakdanjega življenja ali zgolj želja po srečanju novih ljudi in sklepanju novih prijateljstev;
- statusni in prestižni motivi, ki izhajajo iz osebnih potreb po samospoštovanju in razvoju, nanašajo se predvsem na službeni in profesionalni interes, s ciljem izobraževanja ali ukvarjanja s hobijem.

Svetovna turistična organizacija (UNWTO) je leta 2010 razdelila vsa turistična potovanja v dve osnovni skupini, in sicer: zasebna in poslovna ali strokovna potovanja. Za obe vrsti potovanj se navaja večje število motivov. Za zasebna potovanja so značilni naslednji motivi:

- počitek, sprostitev in rekreacija;
- obisk sorodnikov in prijateljev;
- izobraževanje in usposabljanje;
- zdravje in zdravstvena oskrba;
- religiozni razlogi;
- nakupovanje;
- tranzit in
- drugi razlogi, kot so: prostovoljno delo, preiskovalno delo, migracije in podobno.

Na odločitve o potovanju, posebno pa na izbiro kraja potovanja oziroma turistične destinacije, vpliva veliko različnih dejavnikov. Raziskovalci so skušali poenostaviti ta proces s prikazom različnih modelov. Eden izmed takšnih modelov, ki zajema

holistični pristop k odločanju o izbiri turistične destinacije, je model »tilda«, ki sta ga razvila Schiffman in Kanuk (2004). Model temelji na treh glavnih komponentah:

- vhodni podatki,
- proces odločanja in
- izhodni podatki.

V modelu »tilda« vhodne podatke predstavljajo zunanji vplivi, ki so vir informacij o določenem kraju potovanja in imajo pomemben vpliv na obnašanje posameznikov pri končni odločitvi glede potovanja. Vhodni podatki so:

- marketinške aktivnosti turističnih podjetij, ki zajemajo vse komunikacijske aktivnosti, ki jih turistična podjetja izvajajo s ciljem usmerjanja posameznikov, da izberejo določen kraj za svojo destinacijo potovanja in
- sociokulturne okoliščine, kot so: vpliv družine, stila življenja, kulture in subkulture, interneta in družbenih omrežij, družbenega razreda itd.

Proces odločanja v modelu "tilda" zajema več faz, med katerimi izpostavljam:

- psihološko polje zajema notranje vplive posameznika, kot so: motivacija, percepcija, učenje, osebnost in stališča posameznika;
- prepoznavanje potreb, ki so lahko rezultat zunanjih ali notranjih dejavnikov in se pogosto kažejo kot »problemi«, s katerimi se posameznik sooča (stres v službi, nezadovoljstvo s krajem bivanja, tesnoba, potreba po doživetju nečesa novega idr.);
- iskanje informacij; zajema več različnih virov informacij o turistični ponudbi posameznih virov, kot so: prejšnje izkušnje, dostopne marketinške in nekomercialne informacije, ki pridejo v pomoč pri organizaciji potovanja in
- vrednotenje alternativ, ki zajema seznam turističnih destinacij, med katerimi se namerava narediti izbira ter seznam kriterijev, ki bodo uporabljeni pri vrednotenju vsake turistične destinacije.

Izhodni podatki v modelu "tilda" zajemajo dve aktivnosti, ki sta med seboj tesno povezani:

- nakup/rezervacija storitev na izbrani turistični destinaciji, kar zajema poskusni nakup, ko se prvič odločimo za storitve posameznega podjetja in ponovni nakup, ki je rezultat lojalnosti določenemu podjetju, kar je rezultat zadovoljstva s prejšnjo izkušnjo;
- evalvacija po vrnitvi iz turistične destinacije, ki zajema primerjanje s pričakovanji in kot rezultat ima lahko zadovoljstvo, nevtralen občutek ali nezadovoljstvo.

3 Mobilnost na trajnosten način

Ključni del potovanja in turizma na splošno je mobilnost. Premikanje ljudi do destinacij in na destinaciji sami je predpogoj za potovanja in turistične aktivnosti, hkrati pa potencialno predstavlja največjo obremenitev za okolje in druge vidike trajnosti. Najpomembnejšo vlogo ima pri vplivu turistične mobilnosti na okolje sam dejavnik izbire transportne modalitete, saj ima vsaka modaliteta svoje zakonitosti uporabe in okoljskih vplivov. Omejimo se samo na izpuste emisij; razlike med posameznimi modalitetami na potnika na prepotovan kilometer pa kaže Slika 1.

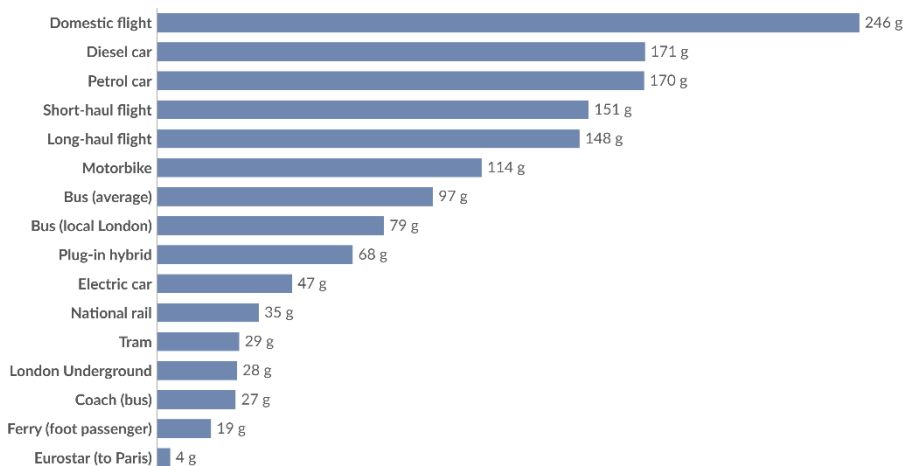
Letalski promet je ne glede na metodologijo raziskave okoljsko nesporno najbolj obremenjujoč način potovanja. Leta 2009 so poudarili, da letalstvo prispeva k znatnemu deležu svetovnih emisij CO₂ in je odgovorno tudi za druge emisije, kot so dušikovi oksidi, ki pomembno vplivajo na stanje atmosfere in okolja. Ker se globalna mobilnost še naprej povečuje, se pričakuje, da se bodo emisije zaradi letalskih potovanj stopnjevale, kar poudarja potrebo po trajnostnih potovalnih intervencijah. Alternativa letalskemu potovanju je potovanje z vlakom, zlasti na srednje dolgih razdaljah do 500 km, kjer je ob primerno hitrih vlakovnih povezavah, potovanje z vlakom cenejše, hitrejšo in udobnejšo (Genter, 2019). Vožnja z železnico na prepeljanega potnika predstavlja pomembno zmanjšanje okoljskih vplivov v primerjavi z avtomobili in letali, deloma pa je to odvisno od načina pogona lokomotiv in pridobivanja elektrike za električne lokomotive. Individualna potovanja z avtomobili, zlasti tistimi, ki kot pogonska goriva uporabljajo bencin ali dizel, pomembno prispevajo k svetovnim emisijam CO₂. Npr. v EU avtomobili in kombinirana vozila povzročijo približno 15 % vseh emisij CO₂ ("Reducing carbon emissions: EU targets and policies," 2023). Na skupni okoljski odtis avtomobilov

seveda vplivajo različni dejavniki, vključno z izkoristkom goriva, številom potnikov in potovalno razdaljo. Da bi zmanjšali vpliv na okolje, so bistveni ukrepi, kot sta skupno potovanje in uporaba vozil z učinkovito porabo goriva. Električna vozila so eden izmed načinov, kako lahko lokalno zmanjšamo vpliv potovanj na okolje, čeprav globalno gledano lahko vseeno pomembno negativno vplivajo na dobrobit okolja (Holland et al., 2016). Avtobusi, še posebej, če delujejo s polno zmogljivostjo, predstavljajo okolju prijaznejšo rešitev kot individualne vožnje z avtomobili, vendar so manj udobni in velikokrat počasnejši kot vlaki, tako da se najpogosteje uporabljajo na srednje dolgih razdaljah ali v sklopu paketnih potovanj. Za lokalna potovanja se lahko uporabljajo tudi druge modalitete, kot sta hoja ali kolesarjenje.

Carbon footprint of travel per kilometer, 2022



The carbon footprint of travel is measured in grams of carbon dioxide-equivalents per passenger kilometer. This includes the impact of increased warming from aviation emissions at altitude.



Data source: UK Government, Department for Energy Security and Net Zero (2022)

OurWorldinData.org/transport | CC BY

Note: Official conversion factors used in UK reporting. These factors will vary across countries depending on energy mix, transport technologies, and occupancy of public transport. Data for aviation is based on economy class.

Slika 6.1: Emisije različnih modalitet na potniški kilometer, če izhajamo iz Londona

Vir: (Ritchie, 2023)

Na odločitev o tem, kateri način potovanja izbrati, vpliva nešteto dejavnikov. Glavni dejavniki, ki jih zavedno ali nezavedno upoštevamo vsakič, ko se odločamo za modaliteto potovanja, so.

- Stroški: to je eden prevladujočih dejavnikov. Popotniki pogosto pretehtajo stroške različnih možnosti potovanja glede na njihove koristi oziroma jih primerjajo z vrednostmi ostalih odločitvenih dejavnikov.
- Čas: trajanje potovanja je pomembno, zlasti za poslovne potnike ali tiste s tesnim urnikom.
- Priročnost: enostavnost dostopa do načina, pogostost razpoložljivosti in neposrednost poti igrajo pomembno vlogo. V primeru osebnega avtomobila je pomemben dejavnik v tem sklopu tudi lastništvo.
- Udobje: zaznana udobje načina potovanja, ki lahko vključuje prostor za sedenje, čistočo in razpoložljive storitve kot tudi prilagodljivost v smislu individualnih zahtev.
- Enostavnost uporabe: ta dejavnik se nanaša na to, kako preprosto je za uporabnike izbrati in uporabiti določen način prevoza.
- Zanesljivost: nanaša se predvsem na doslednost in zmožnost modalitete, da izpolnjuje postavljene zahteve glede časa potovanja, frekvence in udobja.
- Dostopnost informacij: pomembno je, kako lahko potniki najdejo, razumejo in uporabljajo informacije o modaliteti, kot so: vozni redi, cene vozovnic in stanje v realnem času. Dostop do teh informacij preko spletnih mest, mobilnih aplikacij ali drugih sredstev lahko močno vpliva na odločitev potnika o izbiri vrste prevoza.
- Okoljski pomisleki: popotniki vse pogosteje razmišljajo o ogljičnem odtisu in drugih okoljskih in lokalnih vplivih svojih potovanj in se odločajo za bolj trajnostne načine.
- Varnost: zaznana varnost in dejanski varnostni podatki o modaliteti so lahko pomemben dejavnik izbire, še posebej v primeru rizičnih modalitet.
- Kulturni in družbeni vplivi: sprejemljivost nekaterih načinov pred drugimi v različnih kulturnih kontekstih ali skupinah vrstnikov lahko v določenih skupinah vpliva na izbiro načina potovanja.
- Osebne preference: nekateri ljudje imajo lahko posebne osebne preference, kot sta želja po zasebnosti ali pretekle izkušnje, kar vpliva na njihovo izbiro.

Prebivalci EU se, kot kaže raziskava (Fiorello et al., 2016), za potovanja nad 1.000 km najpogosteje odločajo za prevoz z osebnimi avtomobili in to kar v polovici primerov. Sledi odločitev za letalo v tretjini primerov, za vlak se odloči približno 10 % prebivalcev EU. Slika je podobna na razdaljah med 300 in 1.000 km, v tem

razponu se tri četrtine potovanj opravijo z osebnim avtomobilom, z vlakom pa v približno 15 %. V zadnjih letih se trend potovalnih navad v turistične namene nagiba k daljšim potovanjem, ki jih popotniki načrtujejo z letalom v približno polovici primerov, četrtno nameravajo opraviti z osebnim avtomobilom, približno 16 % pa z vlakom (*Monitoring sentiment for domestic and intra-European travel* 2023).

4 Pomembna vprašanja pri individualni organizaciji potovanj

V okviru individualne organizacije potovanj se nam pogosto porodi veliko vprašanj. Z drugimi besedami, potrebno je večje število odločitev, ki v končni fazi pripeljejo do izvedbe posameznega potovanja. Na spletni strani Bontraveller (www.bontraveller.com) najdemo 10 ključnih vprašanj, na katera je potrebno odgovoriti, preden se odločimo za individualno potovanje. Navajamo jih v nadaljevanju ("The 10 Questions to Ask Yourself Before Deciding On a Trip," 2021).

4.1 Izbira destinacije – Kam grem oziroma, kaj trenutno potrebujem v življenju?

Izbira destinacije potovanja je prvo in mogoče najpomembnejše vprašanje pri odločitvi za potovanje. Izbira kraja potovanja je v tesni navezi s trenutnimi nezadovoljenimi potrebami posameznika. Denimo posameznik, ki trenutno živi v mestu in čuti stres ali začetno fazo izgorelosti, potrebuje nekaj nasprotnega; naravo, počitek, mir. Te tri besede (narava, počitek in mir) predstavljajo izhodišče za izbiro destinacije za potovanje. S tem v zvezi se bodo posledično uskladili tudi ostali elementi, kot so finance, dolžina bivanja itd.

4.2 Izbira načina prevoza

Zelo pomembno vprašanje pri individualni organizaciji potovanja je zagotovo način prevoza do destinacije. Potovanje samo po sebi ne sme biti predrago, prenaporno in vzeti ogromno časa. Zato je zelo priporočljivo v tej fazi preučiti vse možne načine prevoza, kar posebej velja za oddaljene destinacije, za katere je nujno potrebno preučiti letalske povezave. Poleg časovnega vidika, je treba preučiti tudi finančne vidike potovanj, kar pomeni, da predrage letalske vozovnice z enim ali več prestopanji ne predstavljajo ustrezne odločitve. Za letalske povezave je priporočljiva

uporaba prosto dostopnih spletnih orodij, kot so: Google Flights, FlightConnections, Skycannner itd, ki omogočajo optimalno izbiro glede na čas, finance, število prestopanj itd.

4.3 Temperatura vode

V primeru, da bi želeli odhod na destinacijo z namenom kopanja, je temperatura vode zelo pomemben dejavnik. To posebej velja za kraje, do katerih po navadi letijo nizko cenovni letalski prevozniki s cenami vozovnic, ki so pogosto veliko ugodnejše v primerjavi s cenami za ostale destinacije. Zato je zelo priporočljivo preučiti še ta dejavnik pred odločitvijo za potovanje.

4.4 Vremenske razmere glede na letni čas

Glede na aktualnost podnebnih sprememb in morebitnih naravnih katastrof, katerim smo v zadnjem času pogosto priča, je morebitno pojavnost slednjih nujno potrebno preučiti in upoštevati pred odločitvijo za potovanje. Pogostost posameznih pojavov je v določenih letnih časih bolj izrazita, kar v velikem številu primerov pomeni, da so tudi cene turističnih storitev v teh časih pogosto nižje. Pogosteje lahko pride tudi do odpovedi določenih potovanj. Zato je celo priporočljivo preučiti vreme v določenem kraju na letni ravni glede na razpoložljive podatke.

4.5 Število dni potovanja – iti v tujino ali ostati v lokalnem okolju?

Odločitev o tem, ali odpotovati v tujino ali ostati v domačem kraju, je odvisna od tega, koliko prostih dni imamo na voljo. V primeru oddaljenih destinacij Bontraveller priporoča pravilo: "vsaj 1 dan za vsako uro časa, zapravljeno na poti", kar posebej velja za letalske prevoze. Takšno pravilo nam omogoča, da lažje dokončno izberemo destinacijo in ugotovimo, ali imamo dovolj časa za bivanje na posamezni destinaciji.

Za krajša potovanja Bontraveller priporoča obisk bližnjih destinacij, kar je tudi zelo priporočljivo z vidika trajnostnega razvoja. Potovanje na bližnje destinacije v lokalnem okolju omogoča bolj sproščeno izkušnjo v krajšem času.

4.6 Kaj bo delovalo na destinaciji?

Odpiralni časi posameznih turističnih atrakcij predstavljajo zelo pomemben dejavnik pri odločitvi za potovanje. Zato je potrebno pred samim potovanjem dvakrat preveriti, kaj konkretno bo odprto v času bivanja na destinaciji. V primeru, da obstaja seznam atrakcij, ki jih želite obiskati, je obvezno treba preveriti tudi delovni čas državnih praznikov ločeno od rezervacij, saj se včasih zgodi, da koledarja nista usklajena.

4.7 Kako se bom premikal na destinaciji?

V primeru, da se na pot ne odpravljate z lastnim avtomobilom, je treba preučiti možnosti za mobilnost na ravni destinacije. Zato je zelo priporočljivo pred odločitvijo za potovanje premisliti o tem, na kakšen način se boste premikali na destinaciji. V primeru, da se odločite za najem avtomobila, je treba preučiti stroške najema, ki so lahko visoki. Zato je zelo pomembno preučiti tudi ostale načine mobilnosti na destinaciji, kot so: najem koles ali motorjev, javni promet na destinaciji, kar je iz finančnega in okoljskega vidika veliko bolj sprejemljivo, v primeru, da takšne možnosti na destinaciji obstajajo.

4.8 Izbira ustrezne nastanitve

Nastanitev predstavlja eno izmed pomembnejših zadev pri odločitvi za potovanje. Pomembni elementi pri izbiri nastanitvenega obrata so zagotovo varnost, praktičnost in ne nazadnje lokacija same nastanitve. Bontraveller navaja seznam pomembnih vprašanj, na katera je dobro imeti odgovore pred začetkom potovanja. Vprašanja so posebej pomembna v primeru potovanja družine z majhnim otrokom ali dojenčkom. To so naslednja vprašanja.

- Lokacija - Ali je nastanitev dovolj blizu, da lahko enostavno obiščem atrakcije, ki jih želim glede na načrt potovanja?
- Varnost - Ali obstajajo odprti balkoni, bazeni in drugi elementi, ki bi lahko bili motnja?
- Funkcionalnost - Ali imam v nastanitvi vse, kar potrebujem (kuhinja, pralni stroj, otroška postelja itd.)?

- Ali v nastanitvenem obratu obstaja klimatska naprava? Vprašanje je zelo pomembno za potovanja v poletni sezoni.

4.9 Finance – ali je potovanje smiselno v tem trenutku iz finančnega zornega kota?

Glede na različne potrebe, želje in motive potovanj, se proračun za potovanja bistveno razlikuje. Kljub temu je pomembno določiti nekaj kriterijev v zvezi s potovanjem, ki se nanašajo na finančni vidik. Bontraveller navaja tri najpomembnejše dejavnike:

- povprečna cena prevoznih stroškov (letala, nastanitve);
- povprečna cena nastanitve (denimo portal Airbnb ponuja na svoji spletni strani to informacijo pri izbiri destinacije) in
- stroški mobilnosti na destinaciji.

Gre za najpomembnejše stroške, do katerih pride na enem potovanju v smislu deleža, ki ga zajamejo v proračunu celotnega potovanja in posledično omogočajo hiter vpogled v načrtovan proračun za celotno potovanje.

4.10 Pričakovanja in resničnost podanih informacij o destinaciji

Čas družbenih omrežij, v katerem živimo in pogostost prirejenih fotografij, lahko povzroči, da pride do ustvarjanja nerealnih pričakovanj do posameznega potovanja. To posledično lahko povzroči razočaranje ob prihodu na izbrano destinacijo. V izogib temu Bontraveller podaja nekaj uporabnih predlogov, kot so:

- pregled fotografij z označeno lokacijo, kjer se lahko na hitro pridobi občutek, ali je fotografija resnična ali prirejena;
- spremljanje oseb, ki jim zaupamo, saj to zmanjšuje možnost, da bi si ustvarili nerealna pričakovanja.

5 Mobilnost na destinaciji

Del potovanj, ne glede na njihov namen, predstavlja tudi mobilnost na sami destinaciji. Turistični obiski, čeprav pogosto ekonomsko koristni za lokalne skupnosti, lahko prinesejo številne težave v smislu mobilnosti in prometa, ki se jih moramo kot turisti zavedati in jih s svojimi aktivnostmi zmanjševati. Eden glavnih izzivov je obremenitev okolja in lokalnih virov. Sezonski priliv turistov lahko povzroči prekomerno obremenitev transportnih sredstev, javnih površin in infrastrukture, kar vodi do preobremenjenosti mestnih središč in turističnih točk. Takšno sezonsko nihanje lahko preseže zmogljivosti lokalne infrastrukture, zlasti v manjših mestih in obmorskih letoviščih, ki niso zasnovana za obvladovanje tako velikih števil turistov.

Dodatno pa je lahko dostop do informacij za turiste omejen ali zavajajoč, kar povzroči zmedo in neučinkovito uporabo transportnih sredstev. Turisti imajo pogosto drugačne potrebe in pričakovanja od prevoza kot lokalno prebivalstvo, kar lahko vodi v nesporazume in konflikte. Medtem ko se lokalno prebivalstvo osredotoča na hitro in učinkovito potovanje na delo, bi turisti morda iskali bolj turistično usmerjene prevozne možnosti. Poleg tega v mnogih turističnih destinacijah primanjkuje multimodalnosti in intermodalnosti v transportu. To pomeni, da različna prevozna sredstva morda niso dobro povezana ali pa ne delujejo skupaj, kar otežuje prehod med različnimi vrstami prevoza, kot so: avtobusi, vlaki ali kolesa in s tem zmanjšuje učinkovitost in udobje potovanja za obiskovalce. Vse te dejavnike je smiselno upoštevati že pri načrtovanju potovanja, na sami destinaciji pa posledično izbirati modalitete, ki so bolj prijazne do okolja in lokalnega prebivalstva.

Dokazano je, da se turisti na destinaciji poslužujejo drugačnih mobilnostnih sredstev kot v svojem običajnem življenju, predvsem zaradi različnih ciljev potovanj in časovnih omejitev. Premik se zgodi v prid bolj trajnostnim mobilnostnim alternativam (Zamparini & Vergori, 2021). Tako lahko kot turisti z uporabo modalitet, kot so: hoja, kolesarjenje in javni prevoz, pomembno pripomoremo k zmanjšanju vplivov našega potovanja.

V kontekstu obiskovalca turističnih destinacij je ključnega pomena razumeti, kako lahko naši mobilnostni vzorci in odločitve vplivajo na kraje, ki jih obiščemo ter hkrati obogatijo našo izkušnjo. Ena izmed strategij, ki jo kot potujoči posamezniki lahko

uporabimo, je izbira trajnostnih mobilnostnih alternativ, kot je koncept mobilnosti kot storitve (Mobility as a service - MaaS). Ta inovativni pristop združuje različne oblike prevoza, kot so: javni prevoz, kolesa, peš poti in delitveni programi vozil, v eno samo uporabniško izkušnjo, ki omogoča fleksibilno in priročno potovanje (Hensher, 2017). Z uporabo platform, ki ponujajo takšne storitve, turisti ne le prispevajo k zmanjševanju okoljskih vplivov, ampak tudi pridobivajo globlji vpogled v lokalno kulturo in okolje.

Prav tako izbira počasnejših oblik transporta, kot sta kolesarjenje in hoja, ni koristna samo za okolje, ampak tudi za izkušnjo obiskovalca. To omogoča bolj sproščen, pristen in angažiran način raziskovanja destinacij, ki običajno ponuja bolj neposredne in avtentične interakcije z lokalno skupnostjo in okoljem. Izbira kolesa ali hoje kot glavne oblike prevoza lahko omogoči dostop do bolj oddaljenih in manj turistično obremenjenih mest, kar ustvarja edinstvene in osebne izkušnje potovanja.

Turistom je na splošno na voljo več platform in orodij, ki jim pomagajo pri izbiri trajnostnih prevoznih sredstev in načrtovanju potovanj. Uporaba digitalnih platform za deljenje prevoza ali aplikacij za načrtovanje poti z javnim prevozom lahko izboljša učinkovitost potovanj in omogoči bolj integrirane in zelene poti (Cohen & Kietzmann, 2014). Povezovanje z lokalnimi prebivalci preko teh platform ali forumov lahko prav tako obogati izkušnjo z dragocenimi lokalnimi nasveti in informacijami.

Poleg digitalnih tehnologij, ki podpirajo samo načrtovanje potovanja na destinaciji, je v sklopu turizma v sodobnem svetu potrebno omeniti tudi koncept pametnega turizma, ki tesno sovпада s konceptom pametne mobilnosti. Pametni turizem, ki s pridom izkoristi tudi koncepte pametne mobilnosti, lahko turistom ponudi veliko koristi, predvsem z vključevanjem informacijskih in komunikacijskih tehnologij v turistično izkušnjo. Gretzel et al., 2015 ugotavljajo, da digitalne platforme, ki omogočajo optimizacijo poti, rezervacije prevoza in souporabo vozil, ne nudijo zgolj ekonomske in ekološke osveščenosti, temveč prinašajo tudi prilagodljivost in učinkovitost v samo potovanje. Pametne turistične destinacije poskušajo z analizo podatkov in vedenjskimi študijami oblikovati učinkovitejše in trajnostno naravnane mobilnostne rešitve ter zmanjšati prometno gnečo, kar lahko obogati izkustvo raziskovanja (Buhalis & Amaranggana, 2015). Z omogočanjem povezave med različnimi načini prevoza in zagotavljanjem lahkega dostopa do različnih prevoznih

sredstev preko digitalnih orodij, se tako olajša logistična plat potovanja. S tem lahko koncepti pametne mobilnosti in pametnega turizma omogočijo nadgradnjo osnovne turistične izkušnje, posledično pa je pri izboru destinacije in načrtovanju turističnih izkušenj smiselno upoštevati tudi vidik dostopnosti sodobnih podpornih rešitev.

V nekaterih segmentih je lahko mobilnost na destinaciji tudi del same turistične izkušnje. Tipični primer so kolesarske počitnice ali romanja, pa tudi križarjenja. Kljub privlačnosti ladij za križarjenje le-te povezujemo z izrazitim skrbmi za okolje. Comer et al., 2015 so ugotovili, da imajo ladje velik okoljski odtis, ki ni samo posledica porabe goriva, ampak se nanaša tudi na odlaganje odpadkov in morebitne motnje v morskih ekosistemih. Žveplovi oksidi, ki jih izpuščajo potniške ladje, lahko močno vplivajo na kakovost zraka in zdravje, problematičen je tudi črni ogljik, ki ga križarke izpustijo celo trikrat več kot povprečna tovorna ladja.

6 Sklep in priporočila za zeleno potovanje

Organizacija potovanja je lahko obsežen proces, ki zahteva premišljene odločitve in skrbno načrtovanje. Ključno je, da se potniki, ki želijo potovati bolj trajnostno, osredotočijo na več pomembnih vidikov, ki bodo prispevali k brezskrbni in nepozabni izkušnji, ki bo v skladu s sodobnimi načeli trajnosti. Izbira destinacije je prvi in najpomembnejši korak pri organizaciji potovanja. Pomembno je, da destinacija ustreza trenutnim potrebam in željam potnikov, kar predstavlja odločitev, ali bo potovanje primarno počitek v naravi, kulturna izkušnja, športne aktivnosti, saj lahko prava izbira destinacije močno vpliva na celotno potovanje. Naslednji ključen korak je izbira nastanitve. Pomembni dejavniki pri izbiri vključujejo lokacijo, varnost in praktičnost, pa tudi trajnostni potencial in ponudbo destinacije ter lokacije. Na mestu je preverba, ali nastanitev ponuja potrebne ugodnosti, ki so pogoj za udobje ali posebne zahteve pri potovanju.

Način oziroma modaliteta potovanja je naslednja odločitev, ki pomembno vpliva na celovito trajnostno usmerjenost potovanja. Odločitev navadno sprejmemo na podlagi razpoložljivih možnosti, ki so odvisne predvsem od dostopnosti in infrastrukturnih potencialov pri upoštevanju tako časovnih kot finančnih vidikov. Napačna izbira prevoza lahko negativno vpliva na potovalne izkušnje in izide. Seveda je pomemben tudi trajnostni vidik potovanja, saj, kot smo pokazali, lahko že izbire modalitete potovanja in premikanja na sami destinaciji pomembno vplivajo na

zmanjšanje vpliva potovanja na okolje in lokalno skupnost. Izbira okolju prijaznih načinov transporta ter spoštovanje lokalne kulture in okolja lahko izboljšata tudi splošno izkušnjo potovanja in prispevata k trajnostnemu turizmu.

Poleg tega je ključnega pomena razmislek o motivaciji za potovanje, seveda v navezavi na razmislek o dejavnikih, ki vplivajo tudi na kasnejšo izbiro modalitete v različnih fazah potovanja. Razumevanje vhodnih motivov, kot so: fizični, kulturni, medosebni ali statusni, lahko pomaga bolje načrtovati potovanje in izbrati destinacijo ter modalitete, ki najbolje ustrezajo pričakovanjem in zahtevam potnikov.

Če sklenemo, lahko ugotovimo, da organizacija potovanja zahteva premislek, načrtovanje in upoštevanje različnih dejavnikov. Razumevanje vhodnih potreb, izbira primerne destinacije in skrb za trajnost so ključni dejavniki za uspešno potovanje. Z upoštevanjem spoznanih dejavnikov in usmeritev bo tako tudi vaše potovanje zeleno.

Literatura

- The 10 Questions to Ask Yourself Before Deciding On a Trip. (2021). <https://www.bontraveler.com/questions-to-ask-before-deciding-on-a-trip/>
- Buhalis, D., & Amaranggana, A. (2015). Smart Tourism Destinations Enhancing Tourism Experience Through Personalisation of Services. In I. I. Tussyadiah, A. (Ed.), *Information and Communication Technologies in Tourism*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-14343-9_28
- Cohen, B., & Kietzmann, J. (2014). Ride On! Mobility Business Models for the Sharing Economy. *Organization & Environment*, 27(3), 279-296. <https://doi.org/10.1177/1086026614546199>
- Comer, B., Olmer, N., Mao, X., Roy, B., & Rutherford, D. (2015). *Black carbon emissions and fuel use in global shipping*. International Council on Clean Transportation. https://theicct.org/wp-content/uploads/2021/06/Global-Marine-BC-Inventory-2015_ICCT-Report_15122017_vF.pdf
- Đeri, L. (2009). *Ponašanje potrošača na turističkom tržištu*. Zadužbina Andrejević.
- Fiorello, D., Martino, A., Zani, L., Christidis, P., & Navajas-Cawood, E. (2016). Mobility Data across the EU 28 Member States: Results from an Extensive CAWI Survey. *Transportation Research Procedia*, 14, 1104-1113. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2016.05.181>
- Genter, K. (2019). Why you might want to tour Europe by train, not plane. <https://thepointsguy.com/guide/why-you-might-want-to-tour-europe-by-train-not-plane/>
- Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z., & Koo, C. (2015). Smart tourism: foundations and developments. *Electronic Markets*, 25(3), 179-188. <https://doi.org/10.1007/s12525-015-0196-8>
- Hensher, D. A. (2017). Future bus transport contracts under a mobility as a service (MaaS) regime in the digital age: Are they likely to change? *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 98, 86-96. <https://doi.org/10.1016/j.tra.2017.02.006>
- Holland, S. P., Mansur, E. T., Muller, N. Z., & Yates, A. J. (2016). Are There Environmental Benefits from Driving Electric Vehicles? The Importance of Local Factors. *American Economic Review*, 106(12), 3700-3729. <https://doi.org/10.1257/aer.20150897>

- Lee, D. S., Fahey, D. W., Forster, P. M., Newton, P. J., Wit, R. C. N., Lim, L. L., Owen, B., & Sausen, R. (2009). Aviation and global climate change in the 21st century. *Atmos Environ (1994)*, 43(22), 3520-3537. <https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2009.04.024>
- Monitoring sentiment for domestic and intra-European travel (2023). European Travel Commission. https://etc-corporate.org/uploads/2023/07/2023_ETC_MSJET_Results_Wave_16.pdf
- Nemec Rudež, H. (2013). *Potovalna dejavnost v sodobnem okolju*. Založba Univerze na Primorskem.
- Potovanje. (2023). In *Slovar slovenskega knjižnega jezika*.
- Reducing carbon emissions: EU targets and policies. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20180305STO99003/reducing-carbon-emissions-eu-targets-and-policies>
- Ritchie, H. (2023). "Which form of transport has the smallest carbon footprint?" OurWorldinData.org. <https://ourworldindata.org/travel-carbon-footprint>
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2004). *Ponašanje potrošača*. MATE d.o.o.
- Zamparini, L., & Vergori, A. S. (2021). Sustainable mobility at tourist destinations: The relevance of habits and the role of policies. *Journal of Transport Geography*, 93. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2021.103088>
- UNWTO (2010). International Recommendations for Tourism Statistics. https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_83rev1e.pdf

